

Julie Šupíková: Evoluce demokratického myšlení v dílech Karla Havlíčka Borovského
(posudek vedoucího diplomové práce)

Julie Šupíková si pro svou diplomovou práci nezvolila nijak objevené téma – zabývá se problematikou, která byla v minulosti reflektována z různých úhlů a s různým zacílením. Přesto se jí podařilo napsat solidní a přesvědčivou diplomovou práci.

Úvodní kapitoly mají pouze přehledový charakter, přesto zde najdeme i několik osobitých postřehů. V první kapitole diplomantka vztáhla Havlíčka k linii vlasteneckého osvícenského myšlení, jak ji reprezentovali např. Dobrovský a Bolzano. Dobře také postřehla, že Havlíček se od jiných liberálních novinářů odlišil především svou aktivitou po událostech roku 1848. Následující biografická kapitola také není systematickým přehledem, ale opírá se o zvýraznění myšlenkově určujících momentů Havlíčkova života (vyloučení ze semináře, pobyt v Rusku). Stručná charakteristika české společnosti uprostřed století v další kapitole zase zvýraznila diferenciaci v rodícím se českém politickém povědomí – proti romanticky revolučním radikálům postavila stranu národně liberální, která reprezentovala ideje městského obyvatelstva, řemeslníků, obchodníků a úředníků. V obecné charakteristice literárního dění uprostřed století pak autorka přehledně zmínila žánry a tendence, které souvisely s revolučními událostmi roku 1848 – narůstající význam časopisů a publicistiky obecně, rozmach satiry jako prostředku ideového definování rozporů a lyrický revoluční patos, v opozici proti němuž narůstala potřeba reálných obrazů ze života.

Následující kapitoly jsou především velmi obecnou charakteristikou klíčových Havlíčkových děl, opřenu o množství citací a ukázek. Přesto i tady se diplomantce podařilo připomenout literárněhistoricky podstatné jevy, např. když na příkladě *Obrazů z Rus* sleduje proměnu reportážní cestopisné črty v uměleckou reportáž s beletristickými prvky. Havlíčkovy epigramy potom představuje jako rezultat náročné reflexe starší epigramatické tvorby a teorie (Lessing) a pokusů o inovaci žánru. Všimá si především Havlíčkova slovního humoru a na příkladech proticírkevních epigramů ukazuje Havlíčkův charakteristický postup, který spočívá v konfrontaci dvou významových rovin v celku jedné básně. O *Křtu svatého Vladimíra* soudí, že klíčový fakt podřízení Boha světské moci je obrazem demaskujícím neregulovanou, absolutní moc ruského carství. Zajímavěji věnovala pozornost jazykové stránce této básně, když připomenula střídání různých vrstev jazyka (latinské frazeologismy vs. vulgarismy, incipity strof, které se opírají o lexikum kramářských písní atp.). Teprve potom poněkud

neorganicky následuje kapitola o starších Havlíčkových proticírkevně zaměřených *Epištolách kutnohorských*. Celá tato část práce se snad až příliš opírá o tradiční výkladová schémata a o citace z autorit od počátku do sedmdesátých let 20. století.

Podobným způsobem diplomantka probírá i Havlíčkovu novinářskou činnost. Připomíná nejdříve jeho práci pro vládní *Pražské noviny*, přičemž zvláště zdůrazňuje ideově vyhocené polemiky, tedy kritiku Tylova *Posledního Čecha*, která směřovala českou literaturu k realistickému vidění světa, a článek *Slovan a Čech*, který představoval odmítnutí tradičního obrozenského panslavismu. Tady diplomantka zajímavě ukazuje, jak proti všeslovanské koncepci staví Havlíček koncept „malých národů“ a připomíná např. blízkost situace Čechů a Irů. Vyvrcholení Havlíčkovy novinářské činnosti Julie Šupíková vidí v *Národních novinách* jako novém typu periodika, který měl být určen celému národu a ne jen příslušníkům jednoho stavu. Politickou a kulturní diferenciaci národa podle ní Havlíček překonává snahou vzdělávat, poučovat a informovat, na druhé straně se ostře vyhraňuje nejen proti vídeňské vládě, ale i proti domácím radikálním demokratům. Časopis *Slovan* je potom významný především jako tiskovina, která se pokouší demaskovat stupňující se byrokratický útlak.

V závěru diplomantka definuje obecné znaky demokratického postoje a konfrontuje je bez výraznějších závěrů s postoji Havlíčkovými. Zvláště vyzdvihuje několik atributů Havlíčkova demokratismu – kritický vztah k církvi, důraz na vzdělání, praktickou činnost (oproti sentimentálně romantickému verbálnímu vlastenčení) a skepsi k revolučnímu řešení společenských rozporů. Skutečný význam Havlíčkova národně orientovaného demokratismu podtrhuje na s. 64, když píše, že „proti zastaralému jazykově-literárnímu pojetí [...] staví pojetí politické, které spojuje vlastenectví s politickými, buržoazně demokratickými myšlenkami“. Vytyčuje tak Havlíčkovo místo na cestě od osvícensky racionalistických obrozenců typu Dobrovského přes (v práci opomenutého) iniciátora Havlíčkových postojů Palackého k Masarykovi a zdůrazňuje tak, že Havlíček patří k ideově určujícím osobnostem jednoho z hlavních směrů českého myšlení.

Obraz Havlíčkových názorů a postojů, jak je diplomantka shrnula, je přehledný a seriózní, na druhé straně ale i tradiční a neobjevný; některé postřehy se nápadně opakují. Otázku, která se mohla stát osou práce (nakolik často citovaný Masaryk přetvořil Havlíčka svým politickým potřebám a cílům), si diplomantka vlastně nepoložila. Opřela se spíše o tradiční odbornou literaturu a s novými pohledy (Ravík, Morava) se nepokusila kriticky vyrovnat. Vznikla tak práce kvalitní a poctivá, ale nenápadná, která se nejspíš ztratí mezi mnoha podobnými. Přitom sama diplomantka cituje Havlíčkova slova z *Pražských novin*, že

„je snadněji a veseleji za vlast umřít, než to množství jednotvárných spisů o vlastenectví přečísti.“

Práce je velmi dobře stylizovaná a až na výjimky („okrojovaná ústava“) je i bez výraznějších gramatických či lexikálních nedostatků. K obhajobě ji samozřejmě doporučuji.

V Praze 9. 9. 2011